

PROFESSORI SALUTEM

E címnek többes elcsúsztása, mondhatnám talán csuszamlása is van. Elsőként a Professorius üdvözlése mintha valami többes számú címzett lenne, másodjára pedig mintha Őmagassága/Őfensége felé irányulna. Mármost Maróti Andor – mint az alábbi egész szám írásai, a Vele készült életmű- és életútinterjú is pontosan jelzi –, nemcsak nem tart igényt az „Őmagassági” piedesztálra, hanem épp ellenkezőleg hangzik egész tanítói-nevelői-útkeresői pályája: hogyan tépelődjünk együtt, hogyan vállaljunk közös (és közösségünk felől nézve is megosztottan felelős) gondot mindazzal összefüggésben, amit ember és emberek, kultúra és kultúrák, közösség és népek, csoportok és tömegek, államok és földrészek kellene szem előtt tartsanak, még mielőtt az ilyesmikkel foglalkozás nemhogy úri passzióként kimegy a világból, hanem egyenest a világ megy ki belőle... Modernitás és innováció, komplexitás és kreativitás, konvencionális értékörzés és emberközeli megoldások keresése, ami teljes életművét jellemzi. Problematizálás és értékörzés, összehasonlítás és példakeresés, általános műveltség és folyamatosan frissülő ismeretépítés, világkép- és emberképrenováció következetes értéktörvénye húzódik meg gondolatmenetei során, életműve egészében – sőt meg sem húzódik, mert folytonosan új aspektusból kifejti, megjeleníti, megszemélyesíti, invokálja mindazon kihívásokat és „kihívókat” is, akikkel elintézendő ügyünk, megérteni és megvitatni való tárgyunk, folytonos témánk és felelős feladatunk van.

Jószérivel a hetvenes évek elejétől építi a kultúraelmélet, a művelődéstörténet, a művelődéselmélet, a népművelés, a közművelődés, a kulturális menedzserképzés, a felnőttnevelés, az andragógia szinte egész intézményrendszerét, írásaival és konferencia-részvételekkel átfogja az ötvenes évektől 2015-ig folytonos iramban az egyetemi, tudományos, elméleti, kutatói, tanácsadói, intézményszervezői, kultúramenedzselési ágazat szinte egészét... Tantervek közoktatásról, pedagógusképzésről, köznevelésről, népművelésről, felnőttoktatásról, szabadidőről, szaktárgyak fejlesztéséről, tudományelmületről, innovációról, művelődéspolitikai irányzatokról, tudománytörténeti horizontról, közművelődéstörténeti intézmények kapcsolathálójáról, jó gya-

korlatok nemzetközi cseréjéről szólva és mindehhez hatalmas ágazati komplexumot is szervezte. Eközben menedzseli, még hozzá az első egyikeként a nyugati típusú kulturális antropológia forrásainak kiadását, szöveggyűjteményekbe, cikkválogatásokba, fordításkötetbe, folyóiratokba adagolását, a komplex kultúrakutatás metodológiájának és oktatásrendszertani helye kialakításának mögöttes intézményiségét, egyetemi tanszéket és kutatásokat, partnerséget és a művelődéstörténeti beágyazódást is. Társítja ezeket a korszak kultúraelméleti (szovjet, északi, amerikai, német-osztrák, dél-amerikai, brit) irányzatainak importálásával, oktatás és kutatásmódszertan, tantárgypedagógia és tudásrendszertan, filozófia, szociológia, pszichológia, szociálpszichológia és kommunikáció-elmélet környezetének és kölcsönhatásainak menedzselésével. Importálja Davidov, Suchodolsky, Markarjan és mások a kultúrát a társadalmi praxissal szoros egységben felfogó teóriáit, a társadalomban az emberi együttélés struktúráját és a kultúra révén a funkcionális következményeket szocio-kulturális rendszer részeként elemző elméleteit, amelyben a hatvanas-nyolcvanas évek koránt sem voltak oly gazdagon bővelkedők a honi tudáspiacon, hogy az emberi életmód-közösségekben betöltött szerepük teljességgel kifejlődhetett volna. Ám Maróti kultúraelméleti és művelődésfilozófiai áttekintése, rendszerben is ideát kivitelezni kész hajlandósága, szociológiai komplexitású felfogásokban nevelési célrendszert megsejtő kreativitása ezek átfogó értékelésére, népszerűsítésére és (adandó esetben intézményes, tudományos, közösségi) megvédelmezésére egyaránt kész volt. E számunkban a Vele készült interjú nemcsak önálló tudománytörténeti lenyomat, hanem a személyes és közösségi emlékezet speciálisan „magánművelődési” programja is, *művelődésteleológia*, mely a közösségi rendszerek rétegzett, sokterű változatainak átlátására és akut felhasználásra is alkalmas megvilágosítására merészkedik szinte minden bekezdésében.

Magam, mint kulturális antropológus, ki a Kultúra és Közösség ama bizonyos számától kezdve mutatok kérlelhetetlen érdeklődést a kulturális antropológia iránt, melyben Maróti Andor révén megjelent a kultúrafelfogás Róheim Géza, Melville Jean Herskovits, Parsons, Geertz, Oscar Lewis, Vélez-

Ibanez fémjelezte sokfélesége, mindezek együttese, és azon belül is (Maróti itt, az 1988/4. számban megjelent kitűnő kulturális antropológiai összefoglalója révén) e szaktudomány egyik első hazai teoretikus és historikus áttekintése is! Nem véletlen persze, hogy a nyolcvanas évek KéK-számaiban már korszakos jelentőségű, azóta önálló diszciplínákká vált ágazatok első szárnybontogatásai is jelen voltak, s ezekből (a ma legkiválóbb szaktekintélyek sorolhatatlan hosszú névsorán túl, (meg azután: ne feledjük, Vörös Gizi több évtizedes kitartói szerkesztői aprómunkája révén is!) csupán egyetlen markolással olyan „aprócska” réteglemezek jönnek elő, mint a szemiotika, tömegkultúra, művelődésszociológia, tradíciókutatás, folklorizáció, életmódkutatás, zeneszociológia, befogadástudomány, művészeti ízlés, szubkultúrákutatás, színház és kabaré, kórus és amatőr művészeti csoportkutatás...

Maróti közművelődés-teoretikus és kultúrakutatási szemléletmódja, mely (mint alábbi és más írásainak hivatkozásaiból is kitűnik) nemcsak a kultúrával mint képzeleti derivátummal, értelmiségi menedékkal, elidegenült magaslatokban fénylő szimbólumvilággal „számol” (és ezek csalfa elméleteivel számol „le” a maga nyugodt tempójú, professzoriasan kimért példáival és teoretikus rákérdezéseivel, máskéntgondolásaival), hanem a művelődés mint gyakorlat, létmód és normarendszer csöppet sem elidegenült, nem hideg „alrendszerként” felfogott, sőt olykor épp a végtelen kiterjedtségében bázismeghatározó, alkotóképességekben és környezeti feltételekben evidenciává tett tüneményét mutatja fel, amelynek létében munkaerő-piac és alkotóképesség, iskolázottság és felnőttkori tanulás, folyóirat-nyilvánosság és tanításkultúra, anyagi és materiálison túli szférák mindennemű összefüggésrendje egyszerre megmutatkozik. A kulturális evolúciótól a számítástechnológiáig, a művészeti hatásoktól a biotudományig és nyelvi kommunikációig egy hatalmas rakatnyi tudásterületen (és ezek között is) mozog magabiztos eligazodással és megcáfolhatatlan meggyőződöttséggel, továbbá meggyőzően kifejtve, hogy ezekre van és miként is van szüksége a megnevezhető léptékű emberi, közösségi és csoportkultúráknak. Ahogyan a kultúra kevésbé elvont képe mégis egy emberi közösség (akár mikro-, akár makroközösség) életének egészére érvényesen, értékeire félon tekintve fogalmazza meg tudnivalóinkat, átfogó képpel szolgálva a tudni érdemes (és nem érdemes) dolgok elviselhetetlen kuszaságáról, az Számára és Révén kényelmes evidenciával átláthatóvá válik, s ettől mégsem lesz elidegenült vagy hidegen

távoli. A fogalmilag sosem eléggé mély és pontos, az emberi belső mélységet az egyetemes összhanghoz való joggal is összebékítve látni képes kutatói és elméletalkotó pillantás Maróti fogalomtárában sosem kancsalít, hanem mélyenlátó, lényegkereső, emberléptékű marad.

Ne kelljen (s még sokáig ne...) monografikus mélységű életmű-egészéről áttekintő összképet adni... – ezt kívánom magunknak, vagyis hogy folytassa, tegye kontinuussá mindazt, amivel foglalkozott és foglalkozni tud, mert elemezni, belátni, megérteni akar és fog akarni... E szerény összegzés, melynek egyúttal nemcsak főszereplője, de színpadmestere, sűgője, dramaturgja, fővilágosítója és kelléktárosa is Ő maga volt, legyen csupán alkalmi összegzés, visszatekintő mérföldkő mindarra, amit ezidáig véghez vitt. Folytatása következik, s ha szcénára még bírja, újabb szerepek, rendezői és szerzői nézőpontok, szövegekönyvek és rétegzett jelentéshorizontok invitálnak a holnapi előadásra... Addig is jóccakát minden kíváncsinak. Már csak az éber ébrenlét szükségességének okán is...